

TILLAI ATTILA 95

Tillai Aurél (fidelio.hu)

**(Pécs, 1930. november 23.
Kossuth-díjas, Liszt Ferenc-díjas, Magyar Örökség-díjas érdemes művész,
a Pécsi Tudományegyetem Professor Emeritusát, karmestere, a Magyar
Kodály Társaság tiszteletbeli tagja, a KÓTA Tiszteletbeli Elnöke.**

I.

TILLAI AURÉL SZÜLETÉSNAPJÁRA¹

Tillai Aurél tanárrá avatása után már 1952-től a Pécsi Pedagógiai Főiskolán tanított és közben tovább folytatta zenei tanulmányait. Megalapította a Főiskola vegyeskarát, mely később Egyetemi Kórus néven évtizedeken keresztül sikert, sikerre halmozott. Az Ünnepektől életében az első rendkívüli koncert 1958-ban, a Pedagógiai Főiskola megalapításának 10 éves évfordulóján volt, amikor Kodály Zoltán előtt vezényelhette a Molnár Anna c. kórusművet.

Tillai Aurél és Kodály Zoltán (evangelikus.hu)

¹ Parlando 2020/6.

Még jelentősebb és inspiráló hatású az az 1963-as tavaszi hangverseny, amikor a Pedagógiai Főiskola Vegyeskarával Kodály: Liszt Ferenzhez és Öregek c. művét szólaltatta meg a Mester jelenlétében, majd fogadhatta Kodály kézszorítását. A Liszt-terem színpadán, a kórus előtt Kodály a következő szavakkal gratulált: „*Véssék szívükbe, amit most csináltak. Aztán emlékezzenek rá, ha majd tanítanak, és saját együttesükkel próbáljanak valami hasonlót csinálni.*” Az elkövetkező évek során Tillai tanár úr nevéhez még tizenegy nagy formátumú Kodály mű pécsi bemutatása fűződik.

Tillai Aurél a Pécsi Kamarakórust (korábbi nevén a Pécsi Nevelők Háza Kamarakórust) 62 éve vezeti (regi.csgyk.hu)

Az 1958-as esztendő kétszeresen is jelentős az életében, mert – Dobos Lászlóval együtt – ekkor alapították meg a később oly híres Pécsi Nevelők Háza Kamarakórust. Tillai tanár úr ezt az együttest Pécsi Kamarakórus néven ma is vezeti. A kórus első finnországi turnéja után bejárta az egész világot, hírnevet szerezve a magyar kórusművészetnek, a magyar komponistáknak, elsősorban Kodály Zoltánnak, Bárdos Lajosnak. A Nevelők Háza Baráti Körének kiemelt vendége volt Bárdos Lajos, aki többször meglátogatta a kórust, sőt próbákat is tartott az együttesnek. A barátsággá alakult kapcsolatról említette Tillai Aurél, hogy karnagyai működésében Bárdos tanár úrtól kapta a legfőbb szakmai tapasztalatot, tanulságot, tanári tanácsot. A kórus sikereinek és a Nevelők Háza nagyszerű munkájának köszönhető, hogy Pécs városa 1964-től megkapta az Országos Kamarakórus Fesztivál rendezési jogát, mely fesztivál később nemzetközi versennyé vált. E fesztiválok, illetve versenyek szakmai, zenei vezetője pedig Tillai Aurél lett. Európai visszhangot váltott ki az alkalmak rendkívüli sikere és az akkor már elismerésre méltó pécsi zenei élet. Ennek

köszönhető, hogy a város 1988-ban megrendezhette az európai kórusok legnagyobb fesztiválját, az Europa Cantatot.

Tillai Aurél 1965-ben a Mecsek Kórus vezetését is átvette, 20 évig irányította a sikeres együttest. Énekkaraival, elsősorban a Pécsi Kamarakórusal hazai és nemzetközi fesztiválokon, versenyeken 70 díjat nyert, rádió és TV felvételek, megjelent CD-k sora jelzi ezt a fényes utat. Kiemelkedő volt az a misszió, melyet évtizedeken keresztül a magyar szerzők, kiemelten Kodály műveinek külföldi autentikus bemutatásával sikerre vittek. Személyes örömöm, hogy több kiváló tanítványom énekelt és énekel még ma is a Kamarakórusban és részese e feledhetetlen zenei élményeknek.

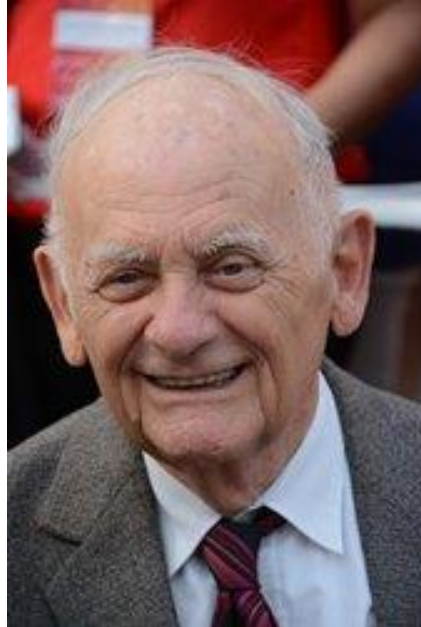
A jelentős pécsi „zeneszerzői iskolának”, melyet Kincses József tanár úr vezetett, éppen Tillai Aurél volt az első jeles képviselője, aki országos elismertségre jutott. Az első figyelemre méltó műve (Vonósnégyes) 1958-ban született, majd következett a kórusművek, kamaraművek, oratórikus alkotások hosszú sora – egészen napjainkig. A Tavaszodik (Áprily) kórusműről már Kodály Zoltán is elismeréssel nyilatkozott 1963-ban. Zeneszerzői munkásságának középpontjában mindenképpen a vokális kompozíciók állnak - mint nyilatkozta is: *„Én általában praktikus céllal írtam műveimet, nagyrészt saját együttesemnek, hogy a kamarakórus valamelyik koncerten elénekelhesse.”* Elmélyült vallás- és egyháztörténeti, valamint irodalmi műveltsége meghatározó a vallási szövegek és a jeles költők megzenésítésre váró verseinek kiválasztásában. Nagyszerű, hatásos népdalfeldolgozásainak komponálásában a magyar népzene tudatos tanulmányozása segítette. Jeles zenekritikusok értékeléseikben kiemelik Tillai Aurél zenéjének szépségét, ízléses voltát, őszinteségét, hitelességét, a keresztény kultúra erős hatását, a kórust, mint a legerősebb zenei inspirációt és a rá mélyen ható kodályi szellemi hagyatékot. Kiemelik továbbá, hogy szerzői munkásságában emberléptékű, kifinomult, költői zenei világot épített. A teljesség igénye nélkül érdemes kiemelni az utóbbi zeneszerzői korszak nagy formátumú műveit: Missa Secunda, Pécsi (Tüke) mise, Reformáció kantáta, Te Deum.

[Tillai Aurél: Missa Secunda – YouTube \(20:36\)](#)

Pécsi Kamarakórus, Pannon Filharmonikusok, vezényel a szerző.

Mint egykori tanítvány, karvezetőmtől én is megtanultam a zenei igényességet, az értéket jelentő kórus-repertoár kialakítását, a szigorúan következetes munkát. Énekkaraim mindig örömmel tanulták, énekelték a Tanár úr műveit. Emlékezetesek azok a nemzetközi versenyek, ahol a Mohácsi nóták és a Zengő felett c. műveket kiemelten értékelte a zsűri. Külön említem a Kodállal

kapcsolatos, Fodor András versére írt Az énekmondó c. kompozíciót, melyet a Bartók Leánykar részére írt és bemutatója a Mester halálának 40., születésének 125. évfordulóján volt. Tillai tanár úr ezt a számomra is kedves művet később átdolgozta a következő jeles Kodály-ünnepre, melyet már a PTE Női karának ajánlva mutattunk be.

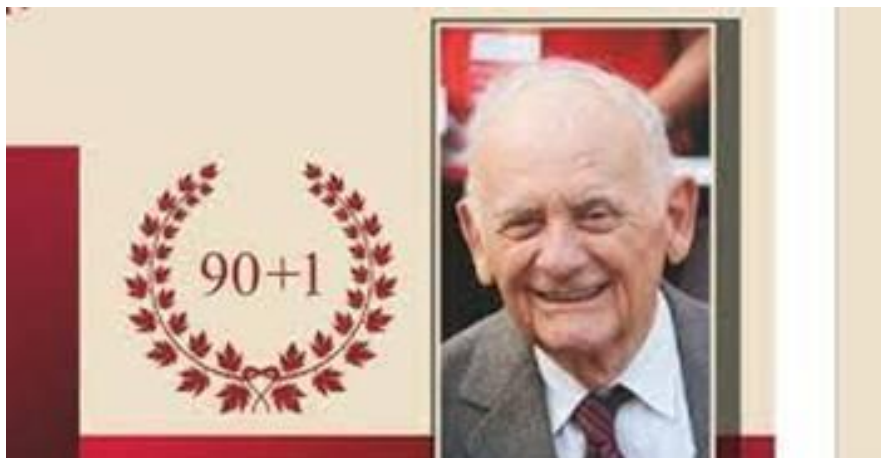
Tillai Aurél (art.pte.hu)

Tillai tanár úr saját pályáját a régi muzsikuskéhoz hasonlítja, olyan zeneszerző – mondja magáról –, aki tanít és aktív előadóművész is. *„Isten áldása, hogy tehetem azt amit, s ha be kell fejeznem, készen állok rá.”* Példa értékű, meghatározó zenepedagógiai életművet hagy a diákok és kollégák nemzedékei számára. Reméljük, az idő múlása nem befolyásolja, hogy a Tanár úr még éveken át komponáljon és vezényeljen. Kívánunk neki ehhez jó egészséget és sok sikert!

Isten éltesse sokáig!

Kertész Attila

II. TILLAI AURÉL KÖSZÖNTÉSE²

1. NAGY ERNŐ TILLAI AURÉL SZERZŐI ESTJE

2021. november 20-án tartották telt házas közönség előtt a Pécs Kertvárosi Református Templomban Tillai Aurél Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas, érdemes művész, Professor Emeritus karnagy és zeneszerző születésnap koncertjét, amelyen a 91 éves mester szerzeményei hangzottak el.

Tillai Aurél több nemzedék tanára, Pécs város kulturális életének több évtizede meghatározó személyisége.

Ünnepeltünk 1930-ban született Pécsen. 1952-től tanított a Pécsi Tanárképző Főiskolán, majd annak jogutódján, a Pécsi Tudományegyetemen, ma is aktív, Professor Emeritus. Énekkaraival, a Mecsek Kórossal, a Pécsi Egyetemi Kórossal, a Pécsi Kamarakórossal – 63 éve – számtalan díjat sikerült megszereznie.

A hangversenyt a református templom házigazda lelkésze nyitotta meg, illő szentírási idézettel.

A koncerten Tillai Aurél tanítványai, kórustagjai vezényeltek, akik végig kísérték a mester utóbbi évtizedeinek munkáját, konferált Szászi János, a Magyar Rádió Pécsi Stúdiójának korábbi bemondója.

Először a Siklósi Tenkes Kórus énekelt, Kunváriné Okos Ilona vezényletével. Műsorukban elhangzottak a Cantate Domino II. és a Viva la musica című művek – ez utóbbi a II. Pécsi Europa Cantatra készült – kiegyenlített, átélt előadásban.

² Parlando 2022/1.

Tillai Aurél elsősorban kórusművek kiváló zeneszerzője, ezért is hatott meglepetés erejével, hogy ősbemutatóként elhangzott a koncerten Ouverture trombitára és orgonára Solymosi Péter trombitaművész és Dr. Balatoni Sándor előadásában, a közönség nagy örömére.

A Vocabella női kamarakórus Madárszerelem /Blake-Babits M: ford./, Őszi dal /Weöres S./ – szólót énekelt Mészáros Flóra és a Fons amoris –, /a Stabat Materből/ című műveket szólaltatta meg Novák-Szabó Livia vezényletével mindvégig tiszta, meggyőző előadásban. Ez utóbbi mű a 18. pécsi Nemzetközi Kamarakórus Fesztivál kötelező száma volt.

Ezt követően dr. Kutnyánszky Csabának, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem rektor-helyettesének köszöntő szavait^[1] olvasta fel Szászi János.

**Tisztelt Tanár Úr,
Kedves Barátaim!**

... „Egy születésnap mindig elsősorban teljesen bizalmas, családi ünnep. Talán nem is volna szabad idegeneknek tudnia róla, hisz csak megbontják meghittségét.” E sorokat Szőnyi Erzsébet írta köszöntőjében több mint hetven évvel ezelőtt, 1947-ben, az akkor hatvanöt éves Kodály Zoltánnak. Ahogy 1947-ben Kodály tanítványai, úgy mi is azért vagyunk itt ma, hogy illő tisztelettel megtörjük az ünnep meghittségét, és énekszóval köszöntsük a néhány nap múlva 91 esztendős Tillai Aurélt.....

Művészi jelenléte a Nevelők Háza Kamarakórusa élén egyfajta mediterrán fuvallatként hatott a hazai kóruséletben, amelyből örömmel szippantunk magunk is. Azon kevesek közé tartozik, akinek máig érvényes és hiteles mondanivalója van Kodályról, Bárdosról, a reneszánsz és romantikus szerzőkről... ”³

Kedves Tanár Úr! Isten éltesen és tartson meg jó egészségben, tettvágyban, szeretetben!”

Kertész Attila, a Magyar Kodály Társaság elnöke mondott köszöntőt, és díszoklevelet adott át az ünnepeltnek.

A hangverseny a Mecsek Kórus műsorával folytatódott. Tillai Aurél második karnagya volt a Mecsek Kórusnak, őt követte nagy Ernő, majd Kertész Attila. Most pedig már a „szellemi unoka”, dr. Balatoni Sándor vezeti őket, akinek útját a szintén tanítvány, dr. Lakner Tamás egyengette.

³ Dr. Kutnyánszky Csaba köszöntője teljes terjedelmében az összeállítás II. fejezetében olvasható. (A Szerk. megj.)

Műsorukban elhangzott a „Mohácsi nóták”, amelyet a szerző a Mohácsi Bartók Kórusnak és akkori kanagyának, Hoppál Péternek írt. Ezt követte a 105. genfi zsoltár, „Adjatok hálát az Istennek”, a református egyház egyik kedves éneke. A zsoltár szövegét Szenczi Molnár ültette át magyar nyelvre. Az énekkar nagy átéléssel, kiváló tempókkal és dinamikával adta elő műsorát.

A koncert második felét a Pécsi Leőwey Klára Női Kar nyitotta. A kórust Szabó Szabolcs alapította egykori tanítványaiból, akik középiskolai tanulmányaik befejezése után sem akarták abbahagyni a kóruséneklést.

Műsorukban elhangzott az Áprily Lajos versére komponált Tavaszodik, amely egykor Ivasivka Mátyás tanár úr gimnazistái számára készült; ezt követte az egyik kamarakórus fesztiválra komponált Ave Maria; végül az Itt alaulu, a finnek esti dala: „Óh terjeszd ki Jézusom, oltalmazó szárnyad.”

A dr. Szabó Szabolcs által irányított női kar átélt éneklésével, tiszta intonációjával örvendeztette meg a közönséget.

Az ünnepi hangverseny utolsó fellépő együttese a Pécsi Kamarakórus volt, amelyet Tillai Aurél és a nemrég elhunyt Dobos László alapított, és immár 63 éve működik.

A kórus műsorában először a Dunántúli népdalok c. népdalfeldolgozás hangzott el. Ezt a darabot a szerző a Pécsi Egyetemi Kórusnak írta, amikor még annak volt a karnagya. Vezényelt Mészáros Flóra, aki egy éve végzett a művészeti karon. Szólót énekelt Komáromi Aliz, Kopjár Anikó, és Sárffy Mária. Zongorán közreműködött Körtesi András.

Ezt követte a Kölcsey Ferenc versére írt Zrínyi második éneke, amelyet Szigetváron mutattak be. Vezényelt Halmi Gábor, a Koch Valéria Iskolaközpont tanára.

Tillai Aurél kórusműveinek megírása során gyakran nyúlt magyar költők verseihez. A Magányban talán a szerző legjelentősebb darabja a Weöres Sándor versek megzenésítései közül. Vezényelt az ugyancsak tavaly végzett Nagy Judit.

A hangverseny záró számaként egy-egy német, magyar, francia és angol karácsonyi ének feldolgozása hangzott el Venite adoremus Dominum /gyertek, imádjuk az Urat/ címmel. Vezényelt Tillai Attila, aki utolsó gimnáziumi évében lett édesapja kórusának a tagja. Szólót énekelt Komáromi Aliz, zongorán kísért Körtesi András.

Valamennyi mű a szerző elgondolásaihoz méltóan szólalt meg nagyszerű tempókban és kiváló szólókkal.

A kórus kérésére csendült fel ezután –meglepetéséként-egy festmény ihlette Tillai-mű, amely a Csontváry képek nyugat-európai körútja előtt felkérésre született egy Bényei József versre. Ez a múzeumban őrzött festmény a Kocsizás újholdnál Athénban. Zongorán közreműködött Körtesi András, vezényelt Tillai Aurél Liszt Ferenc-és Kossuth-díjas érdemes művész. Az előadást szünni nem akaró vastapssal köszönte meg a publikum.

A hangverseny zárásaként a Cantate Domino másik változata szólalt meg a Mecsek Kórus és a Pécsi Kamarakórus előadásában. Trombitán közreműködött Solymosi Péter, vezényelt: dr. Hoppál Péter, egykori tanítvány és kórustag – méltó keretet adva ennek a jól felépített sokszínű hangversenynek

2.

DR. KUTNYÁNSZKY CSABA LAUDÁCIÓJA **Elhangzott 2021. november 20-án az ünnepelt 91. születésnapján** **a Pécs-Kertvárosi Református templomban.**

Tisztelt Tanár Úr, Kedves Barátaim!

A mai este főszereplője és ünnepeltje a Liszt Ferenc-díjas, valamint Kossuth-díjjal kitüntetett érdemes művész, karnagy, zeneszerző, professzor emeritus, Pécs díszpolgára, az általam ismert „legtükébb tüke”, Tillai Aurél tanár úr.

Engedjék meg, hogy mondandómat egy idézettel kezdjem. „Egy születésnap mindig elsősorban teljesen bizalmas, családi ünnep. Talán nem is volna szabad idegeneknek tudnia róla, hisz csak megbontják meghittségét.” E sorokat Szőnyi Erzsébet írta köszöntőjében több mint hetven évvel ezelőtt, 1947-ben, az akkor hatvanöt éves Kodály Zoltánnak. Ahogy 1947-ben Kodály tanítványai, úgy mi is azért vagyunk itt ma, hogy illő tisztelettel megtörjük az ünnep meghittségét, és énekszóval köszöntsük a néhány nap múlva 91 esztendőes Tillai Aurélt!

Karnagyi pályafutása megdőnt minden, az életkorra vonatkozó közhelyes állítást. A kor az esetében nem állapot, hanem az életpálya során kivívott érdem. Nem csupán azért, mert a három kórusát, a Pécsi Egyetemi Kórust, a Mecsek Kórust, és a Pécsi Kamarakórust összesen mintegy 150 évig vezette, hanem azért is, mert a kórusai élén megszerzett nemzetközi díjak és versenygyőzelmek száma és rangja tiszteletet parancsoló.

Pillanatképek Tillai Aurél köszöntéséről a Pécs-Kertvárosi Református templomban

Művészi jelenléte a Nevelők Háza Kamarakórusa élén egyfajta mediterrán fuvallatként hatott a hazai kóruséletben, melyből örömmel szippantottunk magunk is. Azon kevesek közé tartozik, akinek máig érvényes és hiteles mondanivalója van Kodályról, Bárdosról, a reneszánsz és romantikus szerzőkről.

[Scaldava il Sol](#) (2:43)

[O fere stelle](#) (2:56)

[Dormiva dolcemente](#) (3:24)

[Margarita dai corai](#) (1:58)

[Crudele, acerba, inesorabil Morte](#) (4:06)

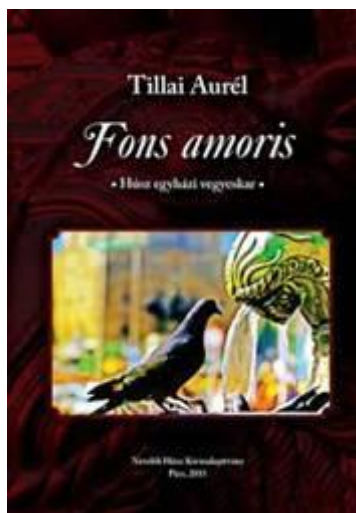
[Chi la gagliarda](#) (1:46)

© 1995 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Azok a lemezek, melyeket együtteseivel felvett, rendkívül értékes hangzó dokumentumok, sokunk polcain kiemelt helyen állnak. Ez a laudáció korlátozottan ad lehetőséget a lemezek méltatására, ezért legyen szabad csak néhányat kiemelnem. A Nevelők Háza Kamarakórusával készített *I vaghi fiori* című, olasz madrigálokat tartalmazó album még ma – a régizene-kutatások mindennaposává válásakor is – stílushűnek számítanak. Tillai Aurélnak a provanszál énekmondókéhoz hasonlatos humán énjéből fakadó, ösztönösen szövegcentrikus formálása teszi különösen értékessé azt. Az Egyetemi Kórusal készített Bartók egyeneműkari lemezével pedig egy szűk elitbe lépett be, hiszen addig csak kevesen vették lemezre a teljes Bartók-sorozatot. A franciaországi Kodály-lemez talán a legcsillogóbb kincs mind közül, ám ne feledjük, hogy a 35 évvel ezelőtt, 1986-ban, szintén Franciaországban lemezre vett Bárdos-antológia legalább annyira az etalon-kategóriába tartozik. Ez a lemez magán viseli a szerző keze nyomát is, hiszen Bárdos Lajos többször járt Pécsen a kamarakórus próbáin. Fájó, hogy a szerző

már nem hallhatta, és az is, hogy Magyarországon nem került kereskedelmi forgalomba, így a hazai zenei közélet résztvevőiehez is csak alig juthatott el ez a kiváló CD.

Sokunk örömeire mindig volt, aki biztatta arra, hogy komponáljon. Fiatalkori művei Kodály érdeklődését is felkeltették. Az egyneműkari és vegyeskari műveit tartalmazó kötetek, vagy a *Fons amoris* című egyházzenei

gyűjtemény jól mutatják, hogy bár hangszeres műveket is alkotott, azért a kórushangzás az, mely igazán ihlető forrást jelent számára. Műveinek gyökérzete mélyen és elágazóan nyúlik az európai zenetörténetbe, de tápanyagot szív fel a XX. század irodalmából is, – és szállít az immár 90 éves termő fába. A reneszánsz vokális kompozíciók, a romantikus szerzők és Kodály kórusművészetének vállalt öröksége, a XIX-XX. század fordulójának új irányzatai és a XX. század legkülönbözőbb zenei impulzusai járulnak hozzá ahhoz az egyéni hanghoz, amely Tillai Aurél műveit jellemzi. Orbán Györgyöt kérdezték műveiről 1997-ben, válasza pedig Tillai tanár úr *ars poeticája* is lehetne: „A hagyománytól való elrugaszkodást gravitációs nonszensznek tartom” – mondta akkor. A tanár úr műhelyéből kikerült és végül az általa a nyilvánosság elé engedett kompozíciók minden bizonnyal erős önkontroll mellett véglegesedtek, azok magas mesterségbeli tudásról árulkodnak.

Tillai Aurél tanár úr tanítása sokunkat egész életünkben elkísér, a Tillai-iskola nélkül ma nem azok lennénk, akik vagyunk. Nem csupán azért, mert értő módon kalauzolt bennünket azon különleges úton, mely a karnaggyá válás felé vezetett, hanem azért is, mert a legfontosabbat tanította: a ZENÉT – formálást és élő muzsikálást. Tanított karvezetés órán, kóruspróbán, a világ jelentősebb kóruszínpadain, – Spittalban, Debrecenben, Rómában, Arezzóban, Tours-ban – és mindannyiunk örömeire tanít ma is. Rá igaz az a régi mondás, miszerint az igazi mesterek nem csupán tanítványokat nevelnek, hanem újra csak mestereket

– álljanak ők akár egy kis iskolai kórus élén, vagy egyetemi katedrán. Ahogy egy interjúkötetben fogalmazott: „Nekem az a kötelességem, hogy a tanítványaimat arra neveljem, hogy örömet leljenek a karéneklésben és adjanak valamit azoknak, akik ott énekelnek.” Nagy öröm számunkra, hogy máig kitart hitvallása mellett.

Végezetül engedjenek meg néhány személyes gondolatot is. Lássuk be, Tillai tanár úr némileg elsietett módon töltötte be a 90. életévét. Én 35 évvel ezelőtt, 1986 őszén kezdtem meg a tanulmányaimat, amikor Tanár úr még egy piros bogárhátúval járt be tanítani az Állomás utcából. Akkor nagyjából ő volt annyi idős, mint most én, visszatekintve ezért is mosolygok azon, hogy a felsőbb évesek már akkor úgy hívták a háta mögött, „az öreg” ... Mondták ezt a még szárny nélküli, de diák-módon kinyilatkoztató hangon, melyben azért mindig ott volt a ki nem mondott megbecsülés. De magunk közt gyakran hangzott el a szeretetteljesebb „mester” név is, néha összekacsintva a szövégi „r”-et azért kicsit raccsolva ejtve. Ha most leütnék a zongorán egy C-dúr akkordot, biztos vagyok benne, hogy a jelen lévő volt tanítványok gond nélkül elénekelnék a hajdani főiskolai kórus négy szólamra harmonizált köszönését is... Az első kórusműre is emlékszem, melyet a főiskolai kórossal tanulni kezdtünk: Hassler: *Nun fanget an* (ráillesztett magyar szöveggel: Ünnepre jöttünk) szinte rímel a mai köszöntésre! Tillai tanár úr egy új ablakot nyitott számunkra a világra. Az, hogy a vokális zenével, az emberi énekhanggal meddig lehet eljutni igazán, Tillai tanár úrnál volt megtapasztalható.

Azt hiszem, egy születésnapra nem illik üres kézzel érkezni, én is szeretnék valamit – ha csak virtuálisan is – átnyújtani. A korábban általam említett, 35 évvel ezelőtt Franciaországban készült kiváló Bárdos-lemez sajnálatos módon nem volt megvásárolható Magyarországon. Nemzetközi kapcsolatok, szakértők, barátok közreműködése révén – akik közül most csak Vincze Csillát, a Civil Közösségek Háza igazgatóját szeretném kiemelni, – örömmel jelenthetem be, hogy a Tillai tanár úr által vezényelt lemez néhány hónapon belül, három és fél évtized késéssel, Bárdos Lajos halálának 35. évfordulóján elérhetővé válik Magyarországon.

Kedves Tanár Úr! Isten éltesen és tartson meg jó egészségben, tettvágyban, szeretetben!

III.
VÁLOGATÁS TILLAI AURÉL ÉS A PÉCSI
KAMARAKÓRUS FELVÉTELEIBŐL

Pange lingua (4:14)
(Kodály Zoltán, 1929)

Adventi ének Veni, veni, Emmanuel (3:51)
(Kodály Zoltán)

50. genfi zsoltár Psaume 50, dit de Genève (6:19)
(Kodály Zoltán, 1948)

Tűz-szivárvány, Arc en ciel incandescent (5:22)
(Bárdos Lajos-Nagy László, 1962)

Libera me (4:00)
(Bárdos Lajos, 1933)

Jézus és a kufárok Jésus et les marchands du Temple (5:45)
(Kodály Zoltán, 1934)

Sík Sándor Te Deuma Te Deum de Sík Sándor (4:15)
(Kodály Zoltán, 1961)

Az nem lehet, se peut-il (4:04)
Bárdos Lajos-Arany János: Magányban, 1955)

Túrót eszik a cigány Le Tzigane mange du fromage blanc (2:09)
(Kodály Zoltán, 1925)

Tábortűznél, Près du feu de camp (1:43)
(Bárdos Lajos-dr. Márkus Miklós, 1921)

Karácsonyi bölcsődal, Berceuse de Noël (2:12)
(Bárdos Lajos-Dienes Valéria, 1960)

Régi táncdal, Vieil air de danse (2:30)
(Bárdos Lajos-Vargha Károly, 1951)

IV.
TÁLLAI AURÉL
MINDENKI KELL, HOGY TANULJON KARVEZETÉST⁴

Bizonyára sokan csodálkoznak, hogy miért az egyetem képviselőjében szólal meg valaki, s mindjárt a mondanivalóm kezdete az, hogy hogy kerül a zene az egyetemre. Nyilván ennek történeti okai is vannak, hiszen a Pécsről elvett bölcsészet visszahelyezése a Tanárképző Főiskolán, annak továbbfejlesztésén keresztül történt, és miután ott korábban működött ének-zene tanszék, természetes, hogy ez fölvehette azt a gondolatot, mi lesz ennek a sorsa, vajon az egyetem keretében tovább tud-e működni. De ha arra gondolunk, hogy az „universitas” szó önmagába foglalja azt, hogy a tudományoknak és a művészeteknek a teljessége kell, hogy az egyetemen megjelenjen, s továbbá tudjuk azt, hogy számos nyugati egyetemen a zene ugyancsak tanszéket kap, akkor talán már nem is olyan különleges az, hogy Magyarországon van egy olyan egyetem, amelynek zenei tanszéke is van. Sőt tovább menőleg, a közeljövőben alakul meg a művészeti kar, amely a szépművészeteket és a zenét fogja összefoglalni, és a bölcsészettől immár különváltan egy újabb kara lesz az egyetemnek. A BTK és a TTK az ugyancsak Pécsen működő orvosi egyetemmel és a műszaki főiskolával együtt egy nagy, *nyugati mintájú egyetemmé* kíván átalakulni.

Mit veszítettünk el azzal, hogy már nem tanárképző főiskolaként és kétszagos tanárokat képző intézményként működünk? – talán erről is érdemes, hogy egy-két mondatot mondjak. Nemcsak praktikus szempont kívánja azt, hogy aki iskolába kerül, annak legyen megfelelő óraszámhoz megfelelő képesítése, hanem tapasztalataim szerint bizonyos szakokkal való párosítás igen szerencsés volt, és amennyire igyekeztünk az egyszakos képzés megvalósítására, ugyanakkor azért sajnálattal kellett tudomásul vennünk, hogy például a hajdani magyar-ének szakpárosítás megszűnt. Hallottunk is ma éppen arra utalást, hogy az anyanyelv, illetve az anyanyelvi irodalom és a zene Hollandiában is milyen jó, ha kapcsolatba kerül. Ez a szakpárosítás nagyon bevált, meg is szüntették. Aztán később a matematikával való kapcsolat is jónak bizonyult. Ott nem annyira a hallgatók érzelmi töltése és a művészeti tárgy kapcsolata, mint inkább a logikus gondolkodás és annak kiegészítésekként a zeneelméletre való jobb ráfigyelés, és ugyanakkor a kettőnek egymást kiegészítő mivolta bizonyult

⁴ Parlando 1996/1.

szerencsésnek. Ez is megszűnt. Aztán a népművelés annyiból volt jó a zene párosításaként, hogy a másik szakon tulajdonképpen semmi dolguk nem volt, így többet tudtak a zenei tanulmányokkal törődni.

Mit tud nyújtani az egyetem? Az egyetemnek számos előnye van, így a zeneoktatást, a zenei tanárképzést és talán bizonyos mértékig a karnagyképzést illetően is. Egyik igen nagy erénye az *áthallgatási lehetőség*. Bármely hallgatónak módjában van saját órarendet készíteni, bizonyos alapvető tárgyak fölvétele mellett áthallgatni más tanszékre is. Tehát például aki zenei akusztikával akar foglalkozni, az a fizika tanszéken is megfelelő tárgyakat vehet föl, akit a zenetörténet úgy érdekel, hogy szeretné összekapcsolni az egyetemes vagy a magyar történelemmel, akkor az a történelmi tanszéken, illetve intézetben is folytathat tanulmányokat. Ugyanígy tanulmányozhatja a művészettörténet és a zenetörténet kapcsolatait és más kapcsolatokat. Mindez még kialakulóban van, egy friss egyetemnél ezeket a lehetőségeket a hallgatók később még sokkal inkább ki fogják tudni használni. A múltból is hadd emlegessük föl: Kodálynak a képzettségében nyilvánvalóan az akkori Pázmány Péter Egyetem elvégzése és a zenei tanulmányok együttesen hozták létre azt a rendkívüli műveltségű zeneszerző-típust, akinek annyi mindent köszönhetünk.

Tanszékünk is tud természetesen más szakos hallgatók számára sok mindent nyújtani, hozzánk is jönnek zeneesztétikát hallgatni magyar szakosok. Van, aki zenetörténetet vesz föl, sőt ilyenre is akadt példa, hogy angol szakos, aki jó zongorista (tanára korábban nálam tanult), beiratkozott hozzám karvezetésre. Az első év elvégzése után úgy érezte, hogy szüksége van egyéb zenei tárgyakra is, így az történt, hogy ez évben angoltól, karvezetésből és zongorából másodéves volt, a többi zenei tárgyból elsőéves. Erre is van lehetőség. Arra is, hogy a hallgató a tárgyakat más-más sorrendben vegye föl, vagy olyasmire is például, hogy a zenetörténet kronologikus tanulásaiban esetleg szünet következzen be, és ő egyetlen zeneszerzőre meghirdetett Wagner-kurzust, vagy Brahms-kurzust, vagy Bartók-kurzust hallgasson, és ez is beleszámít az ő kredit értékrendjébe. Tehát bizonyos kreditet kell megszerezni ahhoz, hogy végülis szigorlatokat tehessen, illetve hogy az egyetemet elvégezhesse. Van például olyan teológushallgató is, aki átjár karvezetésre, mert szeretne majd egyházzeneesként is működni a papi pálya mellett – éppen Jugoszláviában. Egyelőre egyetlen olyan magyar származású szabadkai, akinek a személye garancia arra, hogy ott a magyar egyházzene papi keretek között ápolva legyen, ezért szeretnék a karvezetést is a teológia mellett elvégezni.

A tanszék is tud az énekszakosok számára olyan kurzust meghirdetni, amely érdekességet jelent: az említett Wagner- vagy Bartók-kurzus mellett például operatörténetet, vagy Vidovszky Lászlónak van „Zeneszerzés alapjai” című kollégiuma, vagy például a „Számítógépes zenei alkalmazások”, amely egészen különleges, s a hallgatók jelentős körét vonzza – hozzá kell tennem azonban, hogy végülis csak a fiú-hallgatók maradtak meg, a lány-hallgatók egy-két ilyen foglalkozás után már nem érdeklődtek a számítógépek iránt. Ezt inkább csak az érdekesség kedvéért mondom. Ezen kívül egyéb művészeti tárgyakat kell felvenni, ezek kreditértéke szintén beletartozik a teljességbe.

Ami a karvezetést illeti, tekintettel arra, hogy általános iskolai, zenei tagozatos és gimnáziumi kórusvezetőkre mindenképpen szükség van, *mindenki kell, hogy tanuljon karvezetést.* Az első négy évfolyamon nincs is különbségtétel e tekintetben. Az ötödik évben azonban csak azok diplomáznak karvezetésből nyilvánosan, akik erre valójában méltóak. És mód van a diploma megszerzése tekintetében magánénekesi diplomakoncertet, vagy hangszeres diplomakoncertet is adni. Ezt természetesen a tanári karral közösen tudja a növendék eldönteni, hogy hova kell, vagy hova célszerű, hogy menjen az utolsó két szemeszterben.

Néhány gondolatot szeretnék fűzni az imént elhangzott előadáshoz is. Párkai tanár úrnak volt egy megjegyzése, hogy a „vezénylés” szó helyett tulajdonképpen szívesebben beszél „zenei irányítás”-ról. Nagyon örültem ennek a megfogalmazásnak. Annál is inkább, mert szeretném mindezt kiegészíteni. Olyan vonatkozásban is, hogy talán egy kissé túlságosan is vezénylés-centrikus az a képzés, amit nyújtani akarunk. Holott a zenei irányításba az előadóművészetnek azon részei is természetesen beletartoznak, amelyek tanítására vagy időhiány miatt, vagy pedig a vezénylés alapjainak túlzottan technikai jellege miatt kevesebb lehetőség nyílik. Ha egy kórust meghallgatunk, nagyon könnyen rájövünk, hogy milyen iskolából jött a kar vezetője, milyen elképzelései vannak a muzsikálás tekintetében. Például a kórus hangképzése vonatkozásában, a kórus színeit illetően. Természetesen nem gondolnám, hogy ezekbe itt most lehetőség volna belebocsátkozni. Miután a tanszékünkön négy karvezető tanár működik és mindegyik a saját iskoláját művelheti, elég nagy szabadságot kapunk e tekintetben is. Én ezt nagyon jónak érzem, lehetőség nyílik arra, hogy az elmélyülésnek más-más szintjei kerüljenek előtérbe. Én a magam részéről nagyon fontosnak tartom, hogy minél több féléven keresztül valósággal éneklőlegyen az a csoport, amelyik a karvezetést hallgatja. Gondoljunk csak arra, hogy milyen más a leintés akkor, hogyha egy sor végén mássalhangzó van, hogyha zöngés mássalhangzó, vagy úgynevezett folyékony

mássalhangzó, vagy nincs mássalhangzó, amit a zongora nem képes produkálni, tehát ott a leintés ilyen vonatkozásban csak egy olyan gesztus, aminek nincs meg a hangzó alapja. De egy ív megformálása, egy crescendo, egy feszültség olyan növelése, amelyik fokozatosan történik, zongorahanggal nem produkálható. Nincs mód arra, hogy a szöveg és a zene vonatkozásai előtérbe kerüljenek, nincsen mód arra, hogy egy drámai kitörés, egy lírai hangvétel stb. megvalósuljon. Természetesen a kargyakorlat szolgálhatja ezt a célt is, hogy azok, akik zongora mellett vezényelnek, minél többet e tekintetben is elsajátíthassanak. Azonban - mint tudjuk – az idő mindig kevés a vizsgára való felkészüléshez! – tehát itt azért az az elmélyült kidolgozó munka, ami a módszertanát is képezi tulajdonképpen a karvezetésnek, bizony nem kerülhet eléggé előtérbe.

Talán még egy olyan gondolat, ami egy ilyen töredékes hozzászólásban szerepet játszhatik: zenét azért tanulunk, hogy élvezzük a zenét, vagy hogy magunk is produkálni tudjuk. A produkálás – mint hallottuk Párkai tanár úr előadásában – a produkáltatás formájában történik a karvezetők esetében. Egy kicsit félő, hogy a magyar zeneoktatás egy olyan kört ír le, amelynek bizonyos szereplői kívül maradnak a zenélésen. Gondolok arra, hogy az iskolai énekoktatás sok esetben átveszi a zeneiskoláknak a módszerét olyan vonatkozásban, hogy nagyon szakszerű kíván lenni, ebből következőleg kevesebb élményt nyújt. A zeneiskolák arra törekednek, hogy valahogy felvegyék szakközépiskolába a növendéket, és mindent meg kell tenni azért, hogy jól meghallja az akkordokat és hogy jól tudjon zenét inni. A szakközépiskola igyekszik mindent megtenni, hogy fölvegyék a növendéket valamelyik főiskolára vagy egyetemre, ezért mindent megtesz annak érdekében, hogy a zeneelmélet és a szolfézsz vonatkozásában minél jobb képzést kapjon; majd az illetőkből szolfézstanár vagy egy hasonló típusú énektanár lesz, aki éppen egy dologhoz nem jutott el soha, mégpedig a *zenéhez*.

A zenének egy nagyon speciális területe a karének, és én úgy gondolom, hogy ez nem szakkör – hallottunk erről ma –, hogy nem azok számára egy kedvtelés, akik a zenéléssel akarnak foglalkozni, hanem tulajdonképpen az egyik lényege a dolognak. Tehát szolfézst azért tanulok, hogy zongorázni jobban tudjak, hogy hegedülni jobban tudjak, énekelni jobban tudjak, hogy jó kórusban énekelhessek. És a nagy tömegből száz tanul zenét, száz küszködik, és abból csak egy zongorista lesz, és végülis mégsem ő kapja a filharmóniában a koncertet, hanem egy másik százból valaki. De van egy lehetőség: az énekkar, ahol a dolgok értelmet nyernek, ahol megfelelő irányítás mellett az a sok

zenetanulmány, amin végig ment egy növendék, értelmet nyer, hiszen ő is beleadja saját magát. És a karvezető érzelmeihez, gondolatvilágához csatlakozva méltóképpen tud előadni egy művet. Én úgy gondolom, hogy egy *Öregek*-nek, egy *Jézus és a kufárok*-nak, vagy egy *Magnificat*-nak az előadása mindenki számára azt a roppant nagy örömet jelenti, amelyhez azonban – ahogy hallottuk – a karvezető jókedve, kedélye és még megannyi sok tulajdonsága kell, mert szakmailag hiába a legjobban felkészült, hogyha nincs meg az a *kontaktusépítő készsége*, ami miatt ottmaradnak az énekkari tagok a gyötrelmes próbákon.

Én azzal szeretném befejezni, hogy mindannyian, akik itt most jelen vagyunk – úgy gondolom – a *kedvünket leltük* ebben a dologban. Talán nem hangzik dicsekvésnek, de én éppen kiszámítottam ma délelőtt, hogy pontosan száz éve vezetek kórust, olyan formában természetesen, hogy három kórusomnak külön-külön az idejét összeadva. És nagyon-nagyon izgatott vagyok minden kóruspróba előtt, hogy mi fog ma történni, ma biztosan valami érdekes dolog lesz.